

Tartu Ülikool
Sotsiaal- ja haridusteaduskond
Psühholoogia instituut

Katrin Palu

**VANEMATE JA ÕPETAJATE ARVAMUSED LASTE SOOVITAVATEST
ISIKSUSEOMADUSTEST**

Seminaritöö

Juhendaja: Kenn Konstabel, PhD

Läbiv pealkiri: laste isiksuseomaduste sotsiaalne soovitavus

Tartu 2012

Kokkuvõte

Käesoleva seminaritöö eesmärk on uurida, kas lastevanemate ja õpetajate hinnangutes laste isiksuseomaduste sotsiaalsele soovitavusele on erinevusi, kas vanemad ja õpetajad hindavad laste isiksuseomadusi erinevalt. Laste isiksust mõõdeti HiPIC skaala 5 faktori alusel (heatahtlikkus, meelekindlus, ekstraversus, kujutlusvõime ja emotsionaalne stabiilsus).

Tulemuste põhjal võib öelda, et laste isiksuseomaduste hindamisel langesid lastevanemate ja õpetajate arvamused kokku ainult meelekindluse hinnangutes. Laste sotsiaalselt soovitumaks isiksuseomaduseks nii lapsevanemate kui ka õpetajate arvamuste põhjal oli kujutlusvõime.

Käesoleva töö tulemuste põhjal võib väita, et õpetajatel ega ka lastevanematel ei olnud laste sotsiaalselt soovitavate isiksuseomaduste suhtes eriarvamusi, mis oleks olnud sõltuvalt lapse vanusest.

Abstract

Parents' and Teachers' Opinions about Desirable Personality Traits of Children

The aim of the current research is to study whether there are differences between parents' and teachers' evaluations of social desirability of children's personality traits and whether parents and teachers assess children differently. Children's personality was assessed according to five factors of HiPIC scale (benevolence, conscientiousness, extraversion, imagination and emotional stability). On the basis of the results it can be said, that parents' and teachers' assessments about children's personality coincided only in assessing conscientiousness. According to parents' and teachers' assessments of children's personality traits socially most desired trait was imagination.

On the basis of the results of the current research it can be said in conclusion, that parents and teachers were not dissentious on socially desired personality traits of children which would have depended on the age of children.

Sissejuhatus

Endiselt ei ole kadunud huvi inimeste isiksuseomaduste kohta käiva informatsiooni saamiseks. Selleks korraldatakse järjest uusi uuringuid, millede käigus teostatakse erinevaid mõõtmisi. Psühholoogias on selle tarbeks väga erinevaid mõõtmisstrateegiaid.

On täheldatud, et mõõtmisprotsessis osalemine võib mõjutada inimeste arvamusi iseendast ja seetõttu ei pruugi olla saadud tulemused objektiivsed. Tulemuste objektiivsuse üheks segajaks peetakse sotsiaalset soovitavust, mida tutvustati esmakordselt enam kui 50 aastat tagasi (Helses ja Holden, 2003).

Edwards oli esimene, kes defineeris sotsiaalse soovitavuse. Tema selgituses oli sotsiaalne soovitavus kui isiksuseküsimustiku väidete kohta kehtiva sotsiaalse soovitavuse skaalaväärtus. Teisalt kui inimeste kalduvus omistada enesekohastes küsimustikes endale sotsiaalselt soovitavamaid omadusi ning vähendada sotsiaalselt ebasoovitavat käitumist (Edwards, 1957).

Urimustega on tõestatud, et isikut hästi tundvate lähedaste hinnangud isiksuseomadustele on sama objektiivsed kui vastajal endal (Allik, Realo, Konstabel, 2003). Isikut hästi tundvate lähedaste poolt antud hinnangud peaksid olema vabamad sotsiaalsest soovitavusest. Andes hinnanguid teiste kohta, ei peaks vastaja ju soovima neid näidata teistsugusena kui nad on. Samas on põhjust arvata, et vanemate hinnangud laste käitumisele võivad olla kallutatud soovist näidata ennast paremas valguses (Lönqvist, Verkasalo, & Vainikainen, 2011), mis samuti on seotud sotsiaalse soovitavusega.

Laste isiksuseomaduste hindamine

Laste isiksuseomaduste hindamine on olulise tähtsusega, kuna selle alusel on võimalik teha kaugeleulatuvaid otsuseid, mis seonduvad lapse õppimise, diagnoosimise, ravi ja üldisemat heaolu puudutavate probleemidega. Hindamise muudab keeruliseks asjaolu, et lapsed oma arengutasemest tingitult ei pruugi olla võimelised adekvaatselt hindama testides esitatud väiteid.

Seetõttu on nooremate laste puhul otstarbekam kasutada teisi teavitajaid teabeallikana, nagu vanemad või õpetajad. Eeldades, et nad tunnevad hinnatavat hästi. (Lönqvist, Verkasalo, & Vainikainen, 2011).

Lapsevanemate hinnanguid lapse isiksuseomaduste kohta loetakse sarnasteks, sõltumata asjaolust, kas need on antud ema või isa poolt (Laidra, Allik, Harro, M., Merenäkk, Harro, J., 2006). Kui aga võrrelda õpetajate ja lastevanemate hinnangute kokkulangevust, siis on tulemused vastuolulised.

Selle põhjustajaks võib olla tõsiasi, et lastevanemad ja õpetajad näevad lapsi erinevates keskkondades ning täitmas erinevaid ülesandeid, millest võibki olla tingitud erinevate käitumisviiside silmatorkavus (Lönngqvist, Verkasalo, & Vainikainen, 2011). Õpetajate poolt antavate hinnangute erinevus lastevanemate poolt antud hinnangutest võib olla seotud ka võrdlusmomendiga: õpetajad hindavad lapsi grupiliikmetena klassis, võrreldes neid teiste samaealistega (Barbaranelli, Fida, Paciello, Di Giunta, Caprara, 2008).

Sotsiaalne soovitavus

Kuigi sotsiaalse soovitavuse mõiste on tuttav üle poolesaja aasta, on selle olemus jätkuvalt vastuoluline.

Ühiskond loob võimalused, et toimuks sotsiaalselt soovitav käitumine. Juba kuueaastane laps on täielikult valmis sotsiaalselt soovitavalt toimima. Ta on vaevalt omandanud enese-kirjeldamise kultuurilised normid ja on valmis neid vankumatult järgima. Vananedes hakkavad inimesed oma halbadesse omadustesse veidi leebemalt suhtuma, kuid sotsiaalselt soovitud vastus säilitab endiselt oma suure mõjuvõimu (Rohtmets, 2007).

Kõige põhjalikumalt on sotsiaalset soovitavust oma töödes uurinud Paulhus (1984). Ta on toonud välja kahe faktorilise mudeli teooria. Milles üks lähenemine on keskendunud omistamise ja vastuse eitamise eristamisele enesearuandes. Teine lähenemine aga pöörab tähelepanu sotsiaalselt soovitava vastamise keskuste eraldamisele, tehes vahet „enesepeetusel“ (*self-deception*), mille puhul vastaja usub oma positiivset enesearuannet. Teiselt poolt aga „mulje kujundamisel“ (*impression management*), mille puhul vastaja teeskleb teadlikult.

Paulhusi (1984) mudeli kohaselt on enesepeetus soovitava vastamise tahk, mis on sisemiseks komponendiks mõnes isiksuseomaduses. Kuna enesepeetus ja mulje kujundamine on mõlemad olulised teatud isiksuseomaduste juures, siis võib sotsiaalse soovitavuse puhul tegemist olla mitte ainult vastamisviisiga, vaid see võib olla ka inimestele omaseks käitumismustriks (Aruniit, 2010).

Hofstee ja Hendriks (1998) on oma töödega viidanud sellele, et inimesed pigem käituvad sotsiaalselt soovitavalt kui täidavad sel viisil teste. Sellest tulenevalt võib ühtlasi teha järelduse, et sotsiaalne soovitavus võib olla ka käitumisviis.

Eelnevates töödes on enam uuritud sotsiaalset soovitavust täiskasvanud katseisikutel ja tunduvalt vähem on seda uuritud laste kirjelduste põhjal. Sotsiaalse soovitavuse faktorit on siiani uuritud kui lisaprobleemi isiksuseomõõtmiste valiidsuse aspektist.

Käesoleva töö autor ei ole leidnud teadusuuringuid, mis oleks lisaks laste hindamisele otseselt küsinud katseisikutelt arvamusi laste sotsiaalselt soovitavamate isiksuseomaduste kohta.

Eelnevast lähtudes tekkis töö autoril huvi uurida, kuidas hindavad lapsevanemad ja õpetajad laste isiksuseomadusi. Milliseid isiksuseomadusi peavad nad sotsiaalselt soovitavamateks?

Töö eesmärgid

Töö eesmärk on uurida:

- 1) kas lastevanemate hinnangud laste isiksusele erinevad nendesamade lastevanemate hinnangutest isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse kohta;
- 2) kas lastevanemate arvamused erinevad õpetajate arvamustest laste sotsiaalselt soovitavatest isiksuseomadustest;
- 3) millised lapse isiksuseomadused on sotsiaalselt soovitumad lastevanemate ja millised õpetajate arvamuste kohaselt.

Meetod

Valim

Valimisse kuulus 232 lapsevanemat/hooldajat ja 18 õpetajat, kes hindasid kokku 250 õpilase käitumist kahes Eesti koolis, Harju maakonnas Aruküla Põhikoolis ja Jõgeva maakonnas Lustivere Põhikoolis.

Vastanud lapsevanematest oli 198 naissoost, 31 meessoost ja kolmel juhul oli vastaja sugu määratlemata.

Vastanud vanemate haridustase oli järgmine: teaduslikku kraadi omas 2 isikut, kõrgharidus oli 63-l, lõpetamata kõrgharidus 8-l, kesk-eriharidus 76-l, keskharidus 58-l ja põhiharidus 20-l isikul. Haridustase oli määramata 5-l vastanul.

Kõik vastanud õpetajad olid naissoost ja nende haridustase oli järgmine: kõrgharidust omas 17 isikut ja 1-l oli kesk-eriharidus.

Küsimustike täitjate vanus oli 25 eluaastast kuni 67 eluaastani, vastajate keskmine vanus oli 41,2 eluaastat (SD = 8,1).

Lapsevanemate/hooldajate ja õpetajate poolt hinnatud 250 õpilasest oli poisse 129 ja tüdrukuid 121. Õpilased olid vanuses 7 kuni 17 eluaastat, keskmiseks vanuseks oli 11,5 eluaastat (SD = 2,8).

Õpilased olid esimese kuni üheksanda klassi õpilased.

Mõõtevahendid

Laste isiksuseomaduste mõõtmiseks kasutati testi HiPIC (*The Hierarchical Personality Inventory for Children*) (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen ja Mervielde, 2006).

HiPIC - laste hierarhilise isiksuse loend, mis sisaldab 5 esimese ja 18 teise järgu iseloomujoont, mis sarnaneb selgelt täiskasvanute Suurele Viisikule (*Big Five*) (De Fruyt, Mervielde, Hoekstra, Rolland, 2000).

Täiskasvanute isiksuseomaduste hindamiseks kasutati viiefaktorilisel ortogonaalsel mudelil (McCrae ja Costa, 1996) põhinevat isiksuse testi *The "Short Five"* versiooni S5v3, mille viis alaskaalat on NEO PI-R skaaladele sarnase sisuga (Konstabel, Lönnqvist, Walkowitz,

Konstabel, Verkasalo, 2011). Nimetatud küsimustik valiti täiskasvanute hindamiseks oma lühidusele vaatamata hea informatsiooni ammutamise vahendina. Kuna peamiseks uurimisobjektiks olid laste isiksuseomadused, millede mõõtmiseks kasutati HiPIC skaalat, siis võimaldas testi versioon S5v3 saada aega kokkuvõttes lisateavet küsimustikke täitnud lapsevanemate ja õpetajate isiksuseomaduste kohta.

Katseisikutel paluti täita kolm küsimustikku, milledest kaks hindasid lapse isiksuseomadusi ja kolmas mõõtis täiskasvanu isiksuseomadusi. Kokku oli ühes lapse isiksuseomadusi mõõtvast testis HiPIC 45 väidet lapse käitumise kohta. Täiskasvanu isiksuseomadusi mõõtvast testis S5v3 oli vastavalt 63 väidet käitumise kohta.

Väidetele sai vastuseks anda kahte tüüpi vastuseid Likerti skaalal:

- 1) kui hinnati lapse käitumist, siis 1 kuni 5 (1 – ei ole iseloomulik; 2 – vähesel määral iseloomulik; 3 – enam-vähem iseloomulik; 4 – iseloomulik; 5 – väga iseloomulik);
- 2) kui hinnati lapse soovitatavat käitumist või täiskasvanu hindas enda käitumist, siis -3 kuni 3 (-3 – äärmiselt ebasoovitatav; -2 – väga ebasoovitatav; -1 – pigem ebasoovitatav; 0 – neutraalne, ei ole soovitatav ega ebasoovitatav; 1 – pigem soovitatav; 2 – väga soovitatav; 3 – äärmiselt soovitatav).

HiPIC´u küsimustik koosneb viiest järgmisest põhiskaalast:

- Heatahtlikkus – sarnaneb sotsiaalsusele, väljendub inimese abivalmiduses, teiste inimeste usaldamises, omakasupüüdmatuses. Mittesotsiaalne inimene on egotsentriline ja skeptiline teiste kavatsuste suhtes. Mittesotsiaalsed inimesed on teiste hulgas vähem populaarsed, kuna neil puudub sõbralik ja leplik meelelaad (Allik, Realo, Konstabel, 2003). Heatahtlikkuse alla kuuluvad omadused, nagu altruism, domineerimine, egotsentrism, vastutulelikkus ja ärrituvus (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen, Mervielde, 2006).
- Meelekindlus – seadumus kontrollida oma soove ja impulsse, planeerida tegevusi ette, organiseerida oma elu ja viia kavandatu ellu ka siis, kui see nõuab suuri pingutusi (Allik, Realo, Konstabel, 2003). Meelekindluse alaskaaladeks on keskendumine, püsivus, korralikkus, motivatsioon saavutusteks (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen, Mervielde, 2006).
- Ekstravertsus – seda seadumust iseloomustab seltsivus, kehtestavus, aktiivsus, soojus, seiklusjanu ja positiivsete emotsioonide kogemine (Allik, Realo, Konstabel, 2003).

Ekstravertsuse alaskaaladeks on energia, väljendusoskuse, optimismi ja ujeduse skaalad (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen, Mervielde, 2006).

- Kujutlusvõime – sarnaneb kogemusele avatusega, seadumus, mis paneb inimese huvituma ümbritsevast maailmast ja oma siseelust (Allik, Realo, Konstabel, 2003). Samas on kujutlusvõime seotud loovuse, intellekti ja uudishimulikkuse alaskaalaga (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen, Mervielde, 2006).
- Emotsionaalne stabiilsus – sarnaneb neurootilisusega, mis on seotud negatiivsete emotsioonide (viha, süü, kurbus, hirm jne) kogemisega, soodumusega emotsionaalseks häirituseks, mis avaldub võimetuses kontrollida oma emotsioone (Allik, Realo, Konstabel, 2003), hõlmates ärevuse ja enesekindluse alaskaalasid (De Clercq, De Fruyt, Van Leeuwen, Mervielde, 2006).

Tabel 1. HiPIC-u põhi- ja alaskaalad

Heatahtlikkus (B)	Meelekindlus (C)	Ekstravertsus (E)	Kujutlusvõime (I)	Emotsionaalne stabiilsus (S)
B1 Altruism	C1 Keskendumis- võime	E1 Energia	I1 Loovus	S1 Ärevus
B2 Domineerivus	C2 Sihikindlus	E2 Ilmekus/ väljendusrikkus	I2 Intellekt	S2 Enesekindlus
B3 Egotsentrism	C3 Korralikkus	E3 Optimism	I3 Uudishimu	
B4 Nõustumine/ järeleandlikkus	C4 Saavutus- vajadus	E4 Ujedus		
B5 Ärrituvus				

Protseduur

Testimine viidi läbi Aruküla Põhikoolis (Harjumaa) ja Lustivere Põhikoolis (Jõgevamaa) märtsis 2011. aastal. Küsimustikele vastasid mõlema kooli õpilaste vanemad/hooldajad ja

samade koolide õpetajad. Lapsed, kelle käitumist hinnati, olid esimese kuni üheksanda klassi õpilased.

Küsitluse läbiviimine oli mõlemas koolis kooskõlastatud direktoritega. Kummagi kooli direktorid leppisid küsitluse läbiviimise kokku õppealajuhatajatega, kelledest said küsitluse läbiviijale kontaktisikud.

Käesoleva töö autor külastas isiklikult kõiki klasse ja selgitas nii õpilastele kui õpetajatele küsimustike täitmise vajadust ja täitmise põhimõtteid. Kõigile õpilastele jagati ühetaolises ümbrikus üks küsimustikukomplekt.

Õpilastele jagati kokku 327 komplekti, mis õpilased toimetasid oma vanematele/hooldajatele täitmiseks.

Küsimustikud tagastati klassijuhatajatele, kes edastasid need õppealajuhatajale.

Tagastati 266 komplekti, neist täidetuna 227. Kuna vastamine oli vabatahtlik, siis 100 juhul kasutati võimalust küsimustikke mitte täita.

Uuringus osales 19 õpetajat, kellele jagati kokku 80 testikomplekti täidetult tagastati 76 komplekti. Üks õpetaja kasutas küsimustike täitmata kujul tagastamisel vabatahtlikkuse printsiipi.

HiPIC-laps küsimustele vastates hindasid lapsevanemad oma lapse reaalselt käitumist. HiPIC-SD küsimustikku täites lähtusid nad mõttest, milline käitumine on nende poolt soovituslikum konkreetset hinnatud lapsega samaealise lapse puhul. Andes vastavalt nendele käitumistele kõrgema hinnangu.

Õpetajad täitsid HiPIC-laps küsimustiku valikuliselt uurimuse läbiviija poolt valitud õpilaste kohta, hinnates vastavate laste käitumist. Lisaks täitis iga õpetaja veel ühe HiPIC-SD küsimustiku, mõeldes samaealise õpilase soovituslikule käitumistele ja andes õpilase käitumise kohta eelistatavatele väidetele kõrgemaid hinnanguid. Õpetaja poolt ühe HiPIC-SD küsimustiku täitmine oli põhjendatud, kuna eelnevalt täitis õpetaja kõik HiPIC-laps küsimustikud samaealiste laste kohta.

Testimiseks kasutati järgmise pealdisega küsimustikke:

- 1) küsimustik, millega küsiti lapsevanemalt hinnanguid lapse käitumise kohta:

„Järgnevad küsimused käivad Teie lapse käitumise kohta. Palun märkige vastused iga väite ette numbriga 1...5 vastavalt sellele, kui iseloomulik on selline käitumine Teie lapsele.“;

- 2) küsimustik laste soovitatavate isiksuseomaduste hindamiseks - nii lapsevanematele kui ka õpetajatele:

„Palun hinnake, kui soovitavad on Teie meelest järgmised kirjeldatud omadused Teie poolt hinnatava vanusega lastele. Hindamisel kasutage järgmist skaalat: *See omadus on ___-aastase lapse puhul.*“.

Testides kasutatud väited olid sõnastatud järgmiselt, mõned näited:

tahab teada asjade tuuma, vaidleb sageli vastu, viilib tööst kõrvale, tekitab teistes hea tuju, räägib oma tunnetest, võimaldab midagi ka teistele, arvestab teiste inimestega jne.

Testimiseks kasutatud lastevanematele mõeldud küsimustike kaaskirja näidis asub käesoleva töö lisan.

Tulemused

Kõigi täidetuna tagastatud küsimustike tulemused sisestas töö autor arvutisse.

Andmete töötlemiseks kasutati MS Exceli ja SPSS 19 programme.

Selleks, et hinnata, kas lastevanemate hinnangud laste isiksusele erinevad nendesamade lastevanemate hinnangutest omaduste sotsiaalsele soovitusvõimele ja kas lastevanemate arvamused erinevad õpetajate arvamustest laste sotsiaalselt soovitatavatest isiksuseomadustest, leidis töö autor hinnangute keskmised, kasutades skaalat -1 kuni 1. Erinevuste hindamiseks kasutati t-testi.

Tabel 2. Lastevanemate ja õpetajate hinnangute keskmised ja nende võrdlus.

	Lapsevanem/hooldaja		Õpetaja		t	p
	M	SD	M	SD		
Hinnangud lapse isiksusele						
Heatahtlikkus (B)	0.19	0.31	0.32	0.34	-3.0	0.004
Meelekindlus (C)	0.18	0.34	0.19	0.45	-0.2	0.9
Ekstravertsus (E)	0.21	0.33	-0.06	0.37	5.6	0.000
Kujutlusvõime (I)	0.29	0.32	0.16	0.45	2.4	0.02
Emotsionaalne stabiilsus (S)	0.27	0.40	0.42	0.44	-2.6	0.01
N	232		76			
Hinnangud väidete soovitusvõimele						
Heatahtlikkus (B)	0.32	0.20	0.34	0.19	-0.3	0.7
Meelekindlus (C)	0.49	0.24	0.56	0.16	-1.7	0.10
Ekstravertsus (E)	0.37	0.19	0.27	0.12	3.2	0.004
Kujutlusvõime (I)	0.65	0.25	0.75	0.13	-2.8	0.010
Emotsionaalne stabiilsus (S)	0.38	0.29	0.45	0.29	-0.9	0.4
N	222		18			

M-keskmine; SD-standardhälve; N-isikuid kokku; t- t-statistik, p- statistilise olulisuse nivoo.

Tabelis 2 esitatud andmetest selgub, et oluliselt erinesid lapsevanemate/hooldajate ja õpetajate hinnangud laste isiksusele heatahtlikkuse ($p = .004$), ekstravertsuse ($p = .000$), kujutlusvõime ($p = .02$) ja emotsionaalse stabiilsuse ($p = .01$) osas. Hinnangud laste meelekindlusele ei erinenud. Õpetajad hindasid lapsi heatahtlikumateks ja emotsionaalselt stabiilsemateks kui nende vanemad. Vanemad aga hindasid kõrgemalt laste kujutlusvõimet ja pidasid neid ekstravertsemateks kui õpetajad.

Lastevanemad hindasid kõige kõrgemalt laste kujutlusvõimet ja õpetajad hindasid kõige kõrgemalt emotsionaalset stabiilsust.

Õpetajate poolt antud laste isiksuse hinnangus sai kõige madalama skoori ekstraversus. Lastevanemate kõige madalam hinnang kuulus aga meelekindlusele.

Tabelis 2 esitatud hinnangud väidetele laste isiksuseomaduste soovitavusele erinesid statistiliselt oluliselt lapsevanemate ja õpetajate arvamustest laste kujutlusvõime ($p = .010$) ja ekstraversuse ($p = .004$) osas. Lastevanemad pidasid olulisemaks kui õpetajad laste ekstraversust. Õpetajad aga pidasid võrreldes lastevanematega olulisemaks laste kujutlusvõimet. Keskmiste võrdluse järgi pidasid nii lastevanemad kui ka õpetajad kõige olulisemaks väiteid, mis hindasid laste kujutlusvõimet. Kui võrrelda hinnangute keskmist väidete soovitavusele, siis õpetajad peavad kõige vähem oluliseks lapse isiksuseomaduseks ekstraversust ja lapsevanemad heatahtlikkust.

Lastevanemate ja õpetajate arvamused erinevas vanuses laste isiksuseomadustele ja nende soovitavusele

Autor soovis ühtlasi teada, kas lastevanemate ja õpetajate hinnangutes esineb erinevusi sõltuvalt laste vanusest. Selleks teostas autor dispersioonanalüüsi, mille tulemused on esitatud tabelites 3 ja 4.

Tabel 3. Lastevanemate hinnangud erinevas vanuses laste isiksusele ja väidete soovitavusele.

Vanus	7-8		9-10		11-12		13-14		15-17		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Hinnangud lapse isiksusele												
B	0.32	0.33	0.11	0.30	0.21	0.29	0.14	0.31	0.18	0.29	3.3	0.01
C	0.27	0.30	0.22	0.32	0.20	0.33	0.09	0.36	0.14	0.34	2.2	0.07
E	0.28	0.28	0.22	0.35	0.19	0.38	0.17	0.33	0.18	0.32	0.9	0.5
I	0.38	0.28	0.33	0.25	0.31	0.31	0.20	0.34	0.27	0.36	2.5	0.05
S	0.20	0.41	0.19	0.47	0.26	0.37	0.34	0.32	0.36	0.43	1.7	0.1
N	50		40		42		56		44			
Hinnangud väidete soovitavusele												
B	0.32	0.20	0.29	0.23	0.34	0.21	0.34	0.21	0.30	0.16	0.5	0.8
C	0.45	0.26	0.50	0.22	0.47	0.27	0.53	0.20	0.49	0.25	0.7	0.6
E	0.37	0.22	0.39	0.19	0.36	0.23	0.37	0.15	0.38	0.17	0.2	0.9
I	0.64	0.31	0.67	0.22	0.63	0.29	0.64	0.23	0.65	0.20	0.2	0.9
S	0.39	0.28	0.28	0.35	0.42	0.26	0.42	0.26	0.38	0.30	1.6	0.2
N	48		39		41		52		43			

B-heatahtlikkus; C-meelekindlus; E-ekstraversus; I-kujutlusvõime; S-emotsionaalne stabiilsus; M-keskmine; SD-standardhälve; N-isikuid kokku; Vanus-lastevanemate vanusegrupid; F- F-statistik, p-statistilise olulisuse nivoo.

Dispersioonanalüüs näitas, et statistiliselt oluline erinevus esines lastevanemate hinnangutes lapse isiksuseomadustele heatahtlikkuse osas, mille $F(4, 227) = 3.3$ ($p = .01$): kõige heatahtlikumateks hinnati 7–8 aastased lapsed, kõige madalam oli see aga 9–10 aastaste grupis.

Statistiliselt oluline erinevus esines ka lastevanemate hinnangutes lapse kujutlusvõimele, mille $F(4, 227) = 2.5$ ($p = .05$): kõige kõrgem oli hinnang kujutlusvõimele 7–8 aastaste laste grupis ja kõige madalam 13–14 aasta vanustel lastel.

Statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud vanemate hinnangutes laste isiksuseomaduste kohta käivate väidete soovitavusele.

Õpetajate hinnangutes erinevates vanustes laste isiksusele esines statistiliselt oluline erinevus ainult laste heatahtlikkuse osas, mille $F(4, 71) = 4.8$ ($p = .002$): õpetajad hindasid kõige heatahtlikumateks 7–8 aastasi lapsi ning kõige vähem olid heatahtlikud õpetajate hinnangul, 9–10 aastased lapsed (sama tendents valitses ka lastevanemate hinnangus). Õpetajate hinnangute põhjal on märgata, et heatahtlikkus hakkab laste vanemaks saamisega tõusma, kuigi 15–17 aastastel jääb see madalamaks kui 7–8 aastastel lastel.

Õpetajate hinnangutes laste ülejäänud nelja isiksuseomaduse kohta ei esinenud statistiliselt olulisi erinevusi (Tabel 4).

Tabel 4. Õpetajate hinnangud erinevas vanuses laste isiksule ja väidete soovitavusele.

Vanus	7-8		9-10		11-12		13-14		15-17		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD		
Hinnangud lapse isiksusele												
B	0,52	0,22	0,23	0,37	0,37	0,30	0,38	0,31	0,43	0,34	4,8	0,002
C	0,27	0,36	0,10	0,35	0,27	0,55	0,26	0,39	-0,07	0,52	1,5	0,2
E	-0,06	0,33	0,06	0,35	-0,03	0,38	-0,14	0,33	-0,08	0,51	0,5	0,7
I	0,08	0,43	0,16	0,31	0,35	0,47	0,18	0,46	-0,05	0,55	1,6	0,2
S	0,54	0,51	0,37	0,37	0,39	0,53	0,43	0,39	0,33	0,41	0,5	0,8
N	15		13		17		20		11			
Hinnangud väidete soovitavusele												
B	0,23	0,28	0,55	0,16	0,33	0,17	0,39	0,06	0,31	0,15	1,2	0,4
C	0,52	0,17	0,48	0,21	0,74	0,11	0,47	0,14	0,60	0,10	2,0	0,2
E	0,31	0,13	0,20	0,05	0,29	0,16	0,28	0,06	0,23	0,17	0,4	0,8
I	0,77	0,09	0,60	0,17	0,83	0,10	0,74	0,14	0,74	0,18	0,9	0,5
S	0,34	0,47	0,56	0,39	0,48	0,08	0,49	0,18	0,46	0,24	0,2	0,9
N	5		2		3		4		4			

B-heatahtlikkus; *C*-meelekindlus; *E*-ekstravertsus; *I*-kujutlusvõime; *S*-emotsionaalne stabiilsus; *M*-keskmine; *SD*-standardhälve; *N*-isikuid kokku; *Vanus*-laste vanusegrupid; *F*- *F*-statistik, *p*-statistilise olulisuse nivoo.

Statistiliselt olulisi erinevusi ei esinenud õpetajate hinnangutes laste isiksuseomaduste kohta käivate väidete soovitavusele (Tabel 4).

Järgmisena tundis autor huvi, et kas esineb seoseid täiskasvanute enesehinnangu ja hinnangute vahel, milliseid nad annavad laste isiksuseomadustele, ning milliseid isiksuseomadusi peavad nad laste puhul sotsiaalselt soovitumateks. Selleks teostas autor korrelatsioonide arvutuse lastevanemate ja õpetajate enesehinnangute ning hinnangute vahel, milliseid lastevanemad ja õpetajad andsid laste isiksuseomadustele ja isiksuseomaduste soovitavusele. Arvutuste tulemused on esitatud Tabelis 5.

Tabel 5. Seosed täiskasvanu enesehinnangu ja lapse isiksuseomaduste vahel.

	I	E	C	B	S
Lapsevanema enesehinnang ja hinnang lapse isiksuseomadustele					
Neurootilisus (N)	-0,25**	-0,20**	-0,26**	-0,25**	-0,26**
Ekstravertsus (E)	0,27**	0,31**	0,14*	0,07	0,10
Avatus kogemusele (O)	0,27**	0,13	0,12	0,02	0,05
Sotsiaalsus (A)	-0,01	-0,06	0,01	0,16*	0,12
Meelekindlus (C)	0,22**	0,20**	0,28**	0,20**	0,15*
Lapsevanema enesehinnang ja hinnang lapse soovitavatele isiksuseomadustele					
Neurootilisus (N)	-0,14*	-0,09	-0,11	-0,07	0,08
Ekstravertsus (E)	0,07	0,10	0,08	0,06	0,07
Avatus kogemusele (O)	0,21**	0,21**	0,21**	0,11	0,21**
Sotsiaalsus (A)	0,18**	0,17*	0,18**	0,32**	0,15*
Meelekindlus (C)	0,24**	0,20**	0,28**	0,24**	0,09
Õpetaja enesehinnang ja hinnang lapse soovitavatele isiksuseomadustele					
Neurootilisus (N)	-0,06	-0,12	0,29	-0,22	-0,13
Ekstravertsus (E)	0,44	0,19	-0,28	-0,28	-0,18
Avatus kogemusele (O)	0,47	0,17	-0,29	-0,44	0,10
Sotsiaalsus (A)	-0,08	-0,42	-0,11	0,25	-0,27
Meelekindlus (C)	-0,51	-0,37	-0,17	0,47	-0,33

I-kujutlusvõime; E-ekstravertsus; C-meelekindlus; B-heatahtlikkus; S-emotsionaalne stabiilsus;

** $p < .01$; * $p < .05$

Seosed lapsevanema enesehinnangu ja lapse isiksuseomadustele antud hinnangute vahel

Tabeli 5 andmetest selgub, et kõige kõrgem statistiliselt oluline seos on ennast ekstravertseks hindava lapsevanema hinnangutes lapse ekstravertsusele, $r=0.31$, $p = .000$. Hinnates ennast ekstravertseks, hindas ta seda ka lapse juures kõrgemalt. Kui lapsevanem hindas enda meelekindlamaks, siis hindas ta ka lapse meelekindlust, $r=0.28$, $p = .000$. Hinnates ennast avatumaks kogemusele, hindas ta ka lapse kujutlusvõimelisemaks, $r=0.27$, $p = .000$.

Neurootiline lapsevanem hindas aga madalalt lapse emotsionaalse stabiilsuse olulisust, $r=-0.26$, $p = .000$. Nõrgem, kuid statistiliselt oluline korrelatsioon esines lapsevanema sotsiaalsuse ja lapse heatahtlikumaks hindamise vahel, $r=0.16$, $p = .013$.

Kui vaadelda Tabel 5 andmete põhjal, kuidas hindas lapse isiksuseomadusi lapsevanem, kes hindas ennast meelekindlamaks, siis selgub, et kõigi lapse isiksuseomaduste hinnangutega esineb statistiliselt oluline seos. Kõige nõrgem on seos lapsevanema meelekindluse ja lapse emotsionaalse stabiilsuse vahel, $r=0.15$, $p = .017$. Meelekindel vanem hindab võrdluses teiste isiksuseomadustega madalamalt lapse emotsionaalset stabiilsust.

Andmetest võib veel näha, et statistiliselt olulised seosed esinevad ka lapsevanema neurootilisuse ja lapse kõigi viie isiksuseomaduse vahel. Kõik korrelatsioonid on negatiivsed, mis näitab, et mida neurootilisem on vanem, seda madalamad on tema hinnangud lapse isiksuseomadustele.

Seosed lapsevanema enesehinnangu ja lapse soovitavatele isiksuseomadustele antud hinnangute vahel

Statistiliselt olulised seosed esinevad lapsevanema sotsiaalsuse ja kõigi lapse soovitavate isiksuseomaduste vahel. Kõige kõrgem korrelatsioon, $r=0.32$, $p = .000$, esines lapsevanema sotsiaalsuse ja lapse sotsiaalselt soovitava isiksuseomaduse heatahtlikkus vahel. Sotsiaalsem vanem peab oluliseks lapse juures heatahtlikkust.

Meelekindel vanem hindab kõiki lapse isiksuseomadusi, välja arvatud emotsionaalne stabiilsus, peaaegu sarnaselt olulisteks. Seda kinnitavad korrelatsioonid, mis olid statistiliselt olulised ja avaldusid järgmiselt: seos meelekindla vanema ja lapse soovitusliku isiksuseomaduse kujutlusvõime vahel, $r=0.24$, $p = .000$; seos meelekindla vanema ja lapse soovitusliku isiksuseomaduse ekstravertsus vahel, $r=0.20$, $p = .003$; seos meelekindla vanema ja lapse soovitusliku isiksuseomaduse heatahtlikkus vahel, $r=0.24$, $p = .000$; seos meelekindla vanema ja lapse soovitusliku isiksuseomaduse meelekindlus vahel, $r=0.28$, $p = .000$.

Viimasena nimetatud seos on mõnevõrra tugevam kui teised eespool nimetatud ja viitab sellele, et meelekindel vanem peab ka lapse puhul oluliseks isiksuseomaduseks meelekindlust.

Lapsevanem, kes oli ennast hinnanud avatumaks kogemustele, peab sotsiaalselt soovitumateks isiksuseomadusteks lastel: kujutlusvõimet, ekstravertsust, meelekindlust ja emotsionaalset stabiilsust. Kõige vähem oluliseks peab ta heatahtlikkust, Tabeli 5 andmetel oli korrelatsioon nõrk ega omanud statistilist olulisust.

Statistiliselt oluline seos esines veel ka lapsevanema neurootilisuse ja lapse soovitusliku isiksuseomaduse kujutlusvõime vahel, $r=-0.14$, $p = .045$. Mida neurootilisemaks hindas ennast lapsevanem, seda vähem oluliseks pidas ta lapsel kujutlusvõime olemasolu vajadust.

Seos õpetaja enesehinnangu ja lapse soovitavatele isiksuseomadustele antud hinnangu vahel

Õpetajate enesehinnangu ja laste soovitavate isiksuseomaduste vahel esines korrelatsioone, kuid kõik need olid statistiliselt mitteolulised.

Arutelu ja järeldused

Käesoleva seminaritöö üks eesmärk oli uurida, kas lastevanemate hinnangud laste isiksusele erinevad nendesamade lastevanemate hinnangutest isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavusele. Tulemuste põhjal võib öelda, et lapsevanemad hinnates lapse isiksuseomadusi hindasid kõige kõrgemalt (keskmiste võrdlus Tabel 2) laste kujutlusvõimet, millele järgnes emotsionaalne stabiilsus, ekstravertsus, heatahtlikkus ja meelekindlus. Kui aga need samad lapsevanemad hindasid lapse sotsiaalselt soovitavaid isiksuseomadusi, peeti kõige olulisemaks kujutlusvõimet, sellele järgnes meelekindlus, emotsionaalne stabiilsus, ekstravertsus ja kõige vähem oluline arvati olevat heatahtlikkus. Nendes järjestustes on mitmeid erinevusi. Samas kui võrrelda, Tabelis 2 hinnanguid laste isiksuseomadustele hinnangutega sotsiaalselt soovitavatele isiksuseomadustele, on märgata visuaalselt erinevusi andmetes. Võib väita, et hinnates laste isiksuseomadusi ei olnud lapsevanemad otseselt mõjutatud enda valikutest sotsiaalselt soovitavatesse isiksuseomadustesse.

See, et lastevanemad peavad olulisteks laste sotsiaalselt soovitavateks isiksuseomadusteks kujutlusvõimet ja meelekindlust, on mõistetav, sest need kaks on olulised akadeemilise võimekuse tagamisel.

Huvitav on, miks peavad lapsevanemad heatahtlikkust kõige vähem oluliseks sotsiaalselt soovitavaks isiksuseomaduseks? Kas see võib olla seotud parema läbilöögivõimega elus, mille takistajaks heatahtlikkus võiks olla?

Seminaritöö teine eesmärk oli leida vastus küsimusele, et kas lastevanemate arvamused erinevad õpetajate arvamustest laste sotsiaalselt soovitavatest isiksuseomadustest. Saadud tulemustest võib teha järelduse, et lastevanemate ja õpetajate arvamustes esinevad erinevused. Avaldades arvamusi laste isiksuseomaduse kohta esinesid erinevused heatahtlikkuse, ekstravertsuse, kujutlusvõime ja emotsionaalse stabiilsuse hinnangutes.

Õpetajad hindasid lapsi heatahtlikumateks ja emotsionaalselt stabiilsemateks kui nende vanemad. See võib olla tingitud asjaolust, et lastevanemad ja õpetajad näevad lapsi erinevates keskkondades (Lönnqvist, Verkasalo, Vainikainen, 2011). Lapsed püüavad koolis jätta oma käitumisega paremat muljet ja seetõttu näevadki õpetajad lapsi heatahtlikumate ja emotsionaalselt stabiilsematena.

Vanemad aga hindasid kõrgemalt laste kujutlusvõimet ja pidasid neid ekstravertsemateks kui õpetajad. Seda, et lapsevanemad on hinnanud lapsi ekstravertsemateks ja avatumateks kogemusele (HiPIC testis lapse kujutlusvõime), on kinnitanud eelnevadki uurimused. Laidra

jt (2006) on oma uurimuses leidnud, et lapsevanemad hindavad kõrgemalt laste neurootilisust, ekstravertsust ja avatust kogemustele. Kuna Eestis peetakse neurootilisust negatiivseks, ekstravertsust positiivseks ja avatust neutraalseks isiksuseomaduseks (Konstabel jt, 2006), siis sellest tingituna võivadki lapsevanemad, tahtes näidata ennast paremana läbi laste, hinnata just kõrgemalt positiivsetena tunduvald isiksuseomadusi. Õpetajate madalamad hinnangud võivad olla tingitud just sellest, et nad on neutraalsed kõrvaltvaatajad (Lönngqvist, Verkasalo, Vainikainen, 2011).

Töö tulemustes leidis kinnitust ka eelnevates töödes esinenud tendents, et vanemad hindavad lapsi neurootilisemaks kui õpetajad (Laidra jt, 2006). Käesoleva uurimuse tulemusena selgus, et lastevanemad hindavad laste emotsionaalset stabiilsust madalamalt kui õpetajad.

Ainukene isiksuseomadus, mille suhtes õpetajate ja lastevanemate hinnangutes laste isiksuseomadustele erinevusi ei avaldunud, oli meelekindlus. Eelnevate uurimustegagi on leitud, et õpetajate ja lastevanemate arvamused langevad kokku isiksuseomaduse meelekindlus osas. Arvatakse, et selle põhjuseks võib olla, et see omadus on koolis hästi nähtav, kuna meelekindlust on seostatud ka akadeemilise edukusega (Barbaranelli, Caprara, Rabasca, Pastorelli, 2003).

Hinnates aga laste isiksuseomaduste kohta käivate väidete soovituslikkust, siis erinesid lastevanemate ja õpetajate arvamused ekstravertsuse ja kujutlusvõime olulisuse osas. Lastevanemad pidasid võrreldes õpetajatega soovituslikumaks laste ekstravertsust. Õpetajad aga pidasid olulisemaks laste kujutlusvõimet. Lastevanemate poolt ekstravertsuse eelistamine võib-olla seotud selle isiksuseomaduse suhtes ühiskonnas esineva positiivse hoiakuga ja seeläbi ka lapsele paremate elus toimetuleku võimaluste ennustamisega.

Aruniit (2010), kes on uurinud oma seminaritöö raames laste sotsiaalselt soovitavate isiksuseomaduste mõõtmist, on esitanud oma töös mõtte, et vanemad, kes on ise ekstravertsemad ja avatumad, hindavad samasuguseid omadusi ka oma laste juures kõrgemalt, sest peavad seda tunnust sotsiaalselt soovitavamaks. Viidatud mõtte ei leidnud käesoleva töö tulemuste põhjal tervikuna kinnitust, sest seos lapsevanema ekstravertsuse ja hinnangu vahel lapse soovitava isiksuseomadusena ekstravertsusesse oli nõrga korrelatsiooniga ning ei olnud statistiliselt oluline. Kuigi samas leidis kinnitust seos, et ennast ekstravertsemaks hinnanud lapsevanem hindas lapse samuti ekstravertsemaks. Kehtima jäi väide, et lapsevanem, kes on avatum kogemusele, hindab kõrgemalt lapse kujutlusvõimet ja peab seda sotsiaalselt soovitavaks.

Õpetajate hinnangute põhjal kujutlusvõime olulisuse väljatoomine on kindlasti seotud õpetajate poolse laste akadeemilise edukuse tähtsustamisega ning mõneti võib siin olla tegemist õpetajate enesekeskse suhtumisega, sest kui õpilased oleksid kõik loovad, hea intellektiga ja uudishimulikud, siis see teeks õpetamise tunduvalt mõnusamaks.

Kolmas töö eesmärk oli leida vastus küsimusele, et millised lapse isiksuseomadused on sotsiaalselt soovitumad lastevanemate ja millised õpetajate arvamuste kohaselt.

Kui võrrelda isiksuseomaduste soovitavuse kohta esitatud väidetele antud hinnangute keskmisi, siis pidasid nii lastevanemad kui ka õpetajad kõige olulisemaks väiteid, mis hindasid laste kujutlusvõimet.

Nagu juba eelnevalt kirjutatud sisaldab kujutlusvõime komponente, mis on vajalikud akadeemiliseks edukuseks, ja mitmed uuringud on näidanud, et parema haridustasemega on ka tulevik inimesele rohkem võimalusi pakkuv (Vöörmann, 2010), seetõttu on mõisteta, miks hinnati soovitavatest isiksuseomadustest kõige kõrgemalt just kujutlusvõimet.

Kui tööd alustades oli autor arvamisel, et nii lastevanemate kui õpetajate arvamustes laste sotsiaalselt soovitavate isiksuseomaduste suhtes võivad esineda erinevused erinevates vanustes laste puhul, siis see arvamus ei leidnud uuringu tulemusena kinnitust. Tabelis 3 ja 4 toodud andmete põhjal võib väita, et lapse vanus ei mõjuta temale omistatavate isiksuseomaduste soovitavust. Kuna analoogseid uuringuid ei ole piisavalt teostatud, siis ei saa töö autor kindla veendumusega väita, et käesoleva seminaritöö tulemuste põhjal järeldatu ka tegelikkusele vastab. Seega peab töö autor vajalikuks analoogseid uurimusi korrata, et oleks võimalik suurema tõenäosusega väita, et laste vanus ei mõjuta neile omistatavaid sotsiaalselt soovitavaid isiksuseomadusi.

Kokkuvõtteks

Kui käesoleva töö autoril avaneks võimalus teha sama uuring uuesti, siis:

- 1) püüaks autor viia testimise läbi kasutades enam võimalust täita küsimustik arvutis, et hiljem oleks lihtsam andmeid töödelda;
- 2) võiks testimises osalejate arvu suurendada ja testimisse võiks kaasata Eesti erinevate paikkondade koole nii linnast kui maalt, et saadavad andmed oleksid omistatavad kogu populatsioonile Eestis;

- 3) oleks lastevanemate ja õpetajate arvamustele otstarbekas lisada ka laste enesekohased raportid ja klassikaaslaste või sõprade arvamused küsitletava lapse isiksuseomadustest ja isiksuseomaduste sotsiaalsest soovitusest.

Käesoleva töö tarbeks kogutud andmete põhjal oleks võimalik uurida ka juba eelnevalt uuritud küsimusi sooliste erinevuste aspektist. Antud töö raames jäid sellekohased andmed kasutamata, et vältida kirjutise liigset mahukust. Neid andmeid on võimalik edaspidi kasutada järgnevate uuringute andmebaasi osana.

Käesoleva töö kõige suuremaks kitsaskohaks võib lugeda probleemi, et kõigile õpetajate poolt hinnatud lastele ei olnud vanemad andnud hinnangut. See asjaolu vähendas võrreldavate hulkade kattuvust, mis omakorda avaldas mõju uuringu tulemustele.

Kirjanduse loetelu

- Allik, J., Realo, A., Konstabel, K. (2003). *Isiksusepsühholoogia*. Tartu Ülikooli Kirjastus, 25 – 106.
- Aruniit, P. (2010). *Lapse isiksuseomaduste sotsiaalse soovitavuse mõõtmine*. Seminaritöö; Tartu Ülikool, Psühholoogia Instituut.
- Barbaranelli, C., Caprara, G. V., Rabasca, A., Pastorelli, C. (2003). A questionnaire for measuring the Big Five in late childhood. *Personality and Individual Differences*, 34, 645 – 664.
- Barbaranelli, C., Fida, R., Paciello, M., Di Giunta, L., Caprara, G. V. (2008). Assessing personality in early adolescence through self-report and other-ratings a multitrait-multimethod analysis of the BFQ-C. *Personality and Individual Differences*, 44, 876–886.
- De Clercq, B., De Fruyt, F., Van Leeuwen, K., Mervielde, J. (2006). The Structure of Maladaptive Personality Traits in Childhood: A Step Toward an Integrative Developmental Perspective for DSM-V. *Journal of Abnormal Psychology*, 115(4), 639 – 657.
- De Fruyt, F., Mervielde, J., Hoekstra, H. A., Rolland, J.-P. (2000). Assessing Adolescents Personality with the NEO PI-R. *Assessment*, 7(4), 329 – 345.
- De Fruyt, F., & Völlrath, M. (2003). Inter-parental agreement on higher and lower level traits in two countries: effects of parent and child gender. *Personality and Individual Differences*, 35, 289 – 301.
- Edwards, Allen L. (1957). *The social desirability variable in personality assessment and research*. Ontario: Dryden Press.
- Helmes, E., & Holden, R. R. (2003). The construct of social desirability: one or two dimensions? *Personality and Individual Differences*, 34, 1015 – 1023.
- Hofstee, W. K. B., & Hendriks, A. A. J. (1998). The use of scores anchored at the scale midpoint in reporting individuals traits. *European Journal of Personality*, 12, 219 – 228.
- Konstabel, K., Aavik, T., & Allik, J. (2006). Social Desirability and Consensual Validity of Personality Traits. *European Journal of Personality*, 20, 549 – 566.
- Konstabel, K., Lönnqvist, J.-E., Walkowitz, G., Konstabel, K., Verkasalo, M. (2011). The

- 'Short Five' (S5): Measuring Personality Traits Using Comprehensive Single Items. *European Journal of Personality, Eur. J. Pers.* Published online (wileyonlinelibrary.com) DOI: 10.1002/per.813.
- Laidra, K., Allik, J., Harro, M., Merenäkk, L., Harro, J. (2006). Agreement Among Adolescents, Parents, and Teachers on Adolescent Personality. *Assessment, 13*, 187–196.
- Lönnqvist, J.-E., Verkasalo, M. & Vainikainen, M.-P. (2011). Parent-Teacher Agreement on 7-Year-Old Children's Personality. *European Journal of Personality, 25*, 306-316.
- McCrae, R. R. & Costa, P. T., Jr. (1996). Towards a new generation of personality theories: Theoretical context for the Five-Factor Model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The Five-Factor Model of Personality: Theoretical Perspectives*, 51-87, New York: Guilford.
- Paulhus, D. L. (1984). Two – component models of socially desirable responding. *Journal of Personality and Social Psychology, 46*, 598 – 609.
- Quartier, V., Rossier, J.R.M. (2008). A Study of Personality in Children Aged 8–12 Years: Comparing Self- and Parents' Ratings. *European Journal of Personality Eur. J. Pers. 22*, 575–588.
- Rohtmets, M. (2007). *Isiksuseomadused, sotsiaalselt soovitud vastamine ja konteksti mõju testivastustele*. Magistritöö; Tartu Ülikool, Psühholoogia Instituut.
- Rossier, J., Quartier, V., Enescu, R., Iselin, A. (2007). Validation of the French Version of the Hierarchical Personality Inventory for Children (HiPIC). Influence of Gender and Age on Personality Traits in 8- to 12-Year-Olds. *European Journal of Psychological Assessment, 23*(2), 125–132.
- Van Leeuwen, K., De Fruyt, F., Mervielde, I. (2004). A longitudinal study of the utility of the resilient, overcontrolled, and undercontrolled personality types as predictors of children's and adolescents' problem behaviour. *Development International Journal of Behavioral, 28* (3), 210–220.
- Vöörmann, R. (2010) *Eesti Inimarengu Aruanne 2009*, 4. peatükk, Sotsiaalne keskkond ja tööturg. AS Printon Trükikoda.

Lisa

Armas lapsevanem!

Olen Tartu Ülikooli tudeng ja viin läbi küsitlust 1–9 kl. laste vanemate hulgas, et uurida, milliseid isiksuseomadusi peetakse selles vanuses lastel soovitavaks.

Selleks palun Teil täita kolm küsimustikku. Esimeses ja teises palun Teil anda hinnang oma lapse soovitavate omaduste kohta, kolmandas küsimustikus palun Teil vastata Teie enda kohta käivatele väidetele.

Kui soovite testivastuste kohta tagasisidet, siis palun täitke allpool ka e-posti aadressi lahter. Saadan Teile kokkuvõtte uuringu tulemustest hiljemalt 2012. aasta alguses, samuti Teie enesekohase isiksusetesti tulemustest võrreldes teiste vastajatega.

Teid ette tänades

Katrin Palu
e-mail: katrin.palu@mail.ee

Taustaandmed lapse kohta:

Tänane kuupäev _/_/_/____ Lapse sünnipäev _/_/_/____

Lapse kooli mineku aeg: _/_/_/____ Lapse sugu M N

Lapse vanus kooli mineku hetkel: __ aastat __ kuud __ päeva

Taustaandmed lapsevanema(te) kohta:

Testi täitnud lapsevanema sugu M N

Emakeel:

Ema _____

Isa _____

Vanus:

Ema _____

Isa _____

*Haridus***Palun märkige ära vanemate/hooldajate haridustase**

Ema Põhi- kesk- keskeri- lõpetamata kõrg- kõrgharidus teaduslik kraad

Isa Põhi- kesk- keskeri- lõpetamata kõrg- kõrgharidus teaduslik kraad

e-postiaadress tagasiside tarbeks _____

Käesolevaga kinnitan, et olen korrektselt viidanud kõigile oma töös kasutatud teiste autorite poolt loodud kirjalikele töödele, lausetele, mõtetele, ideedele või andmetele.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

Katrin Palu